NATALIA, FEMEIA-DROG

Prof. univ. dr. Al. CISTELECAN
Universitatea „Petru Maior”, Târgu-Mureş

Abstract

The essay undertakes a monographic approach of the life and work of Natalia Negru. Besides being a feminist member of the ‘sămănătorist’ literary group, Natalia Negru was a leading character in one of the most tormented love triangles of the Romanian literature. Although she was, first, the wife of Şt. O. Iosif, then the mistress of Dimitrie Anghel, and finally the latter’s wife (the two men being good friends), as a poet Natalia Negru was decisively influenced by Iosif. But the short stories she wrote were a proof of her talent for sharp observation and sensual writing. Her most important books represent though her attempts to justify the role she played in the love triangle. Our essay follows also this line of approach – the literature of guilt and sensuality.

Puține femei, poete ori ba (dar poete cu atît mai puțin), au avut onoarea unei apostrofe de felul celei primite de Natalia Negru de la „un glas ascuțit”: „Mizerabilo, care omori pe toți oamenii mari ai țării!”.[1] Şi încă s-o primească tocmai pe buza mormîntului celui sinucis pentru ea! E drept, zice Călinescu, că apostrofa venea de la o „patrioată” şi că nu era, prin urmare, caz de strictă invidie feminină, ci mai mult grijă pentru patrimoniul național; cu toate că, precum se vede din apostrofa rezolută, Natalia trecea de criminală, pentru el ea rezulta, totuşi, ca „femeie fatală fără vină”.[2] Ca toate femeile fatale, de altfel, mari producătoare de victime, dar şi ele, la rîndul lor, victime; şi nu doar ale oprobriului public (pe care Natalia l-a îndurat multă vreme şi-n forme destul de isterice), ci şi ale propriei „înzestrări” (cel puțin aşa s-ar putea deduce din literatura Nataliei, că altele, mult mai rezonabile şi mai idilice, avea ea în sufletul său, nu tragedii cu pandalii de amor). Caz de frumusețe-blestem, desigur, cea a Nataliei.

Dar în ce melodramă de Hollywood joacă, totuşi, Natalia! Melodramă cu de toate (idilă suavă, seducție cu strategie, iubire ca-n poezie, maternitate dedicată şi apoi patimă cu răvăşire funestă) şi care o ia brutal spre tragedie. Şi încă melodramă la vedere, melodramă cu mare public, jucată pe scenă (aparte că recompusă detaliat din corpus-ul de scrisori schimbate între cei trei eroi). Jucată, însă, nu atît de Natalia (care ar fi preferat, firește, discreție), cît de cei doi celebri îndrăgostiți simultan de ea, Şt. O. Iosif şi D. Anghel, care nu ezitau niciunul să dea publicității suferințele şi necazurile prin care treceau, cumulînd - ambii - compătimirea publică şi lăsîndu-i femeii blamul. Iosif umbla cu o față atît de mortificată de durerea părăsirii încît era limpede pentru toată lumea că e prima victimă – şi victima absolută, victima prin excelență (în imaginarul public el şi moare de dragoste, în 1913, la trei ani după divorț, căzut

BDD-A23570 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:10:28 UTC)

într-un doliu ireversibil) a telenovelei de epocă; lui Anghel însă îi plăceau scenele patetice în public şi le juca cu mare artă dramatică, precum pe cea de la prima înfăţişare de divorţ, cînd o aştepta afară, pe treptele tribunalului şi, zice Natalia, „s-a repezit la mine, a căzut în genunchi, mi-a îmbrăţişat picioarele, hohotind în plîns. Un ţăran care privea, a venit spre mine zicînd: - Cum vă-nduraţi, coniţă?”.[3] Ţăranul mişcat era, firește, în asentimentul întregului public literar al dramei. Şi cum n-ar fi fost?! Sigur azi Anghel ar presta la „Trădaţi din dragoste” sau la alte emisiuni de tapaj sentimental şi ar face naţiunea să-i plîngă pe umăr.

Ca-n orice nuvelă cu triunghi de patimi casnice, fiecare erou îşi va fi avînd partea lui de dreptate; dar societatea – de atunci, însă şi de mai tîrziu – n-a vrut s-o recunoască pe a Nataliei, aşa încît aceasta şi-a reconstituit-o singură în Helianta. Reconstituirea a fost, normal, primită cu suspiciuni. Pînă şi un om mai puţin sensibil la melodramă, cum era Şerban Cioculescu, era înclinat de partea victimelor masculine ale romanţului. În „Preludiile unui roman de dragoste” el împarte rolurile cam aşa: „de o parte, un mare naiv, nu însă lipsit de sclipiri lucide, dar dezarmat înaintea unei agresiuni bine calculate, de alta o tînără deşteaptă, îndrăzneaţă, mai mult actriţă decît poetă, jucîndu-şi cu desăvîrşire rolul, ca să-şi atingă două ţinte: matrimoniul şi mai ales notorietatea literară”.[4] Acestea sînt, însă, mai degrabă roluri bine determinate într-un scenariu tv decît roluri de viaţă, căci oricît de „mare naiv” ar fi fost Iosif la acea oră (şi oricît ar fi fost „vremea dragostei la începetinitor, cînd bărbaţii se arătau timizi pînă în pragul vîrstei de 30 de ani”)[5], avea, totuşi, 29 de ani (iar Natalia 22). Va fi fost, cu siguranţă, şi operă de seducţie, dar şi coup de foudre eminent inhibant pentru Iosif; iniţiativa a aparţinut în aceste condiţii de blocaj Nataliei, căci altminteri Iosif se mulţumea s-o privească pe furiş în biblioteca universităţii (unde el era custode, iar ea studentă silitoare). Dar după ce s-au privit fără să-şi vorbească „din toamnă pînă la mijlocul lui ianuarie”[6], fata va fi fost excedată de atîta timiditate şi a trecut la provocări în versuri cu ţintă precis reglată: „E frumos, nu zic, prin codru; dar nu ţi s-a mai urît?/ N-ai dori şi o fetiţă ca să-ţi ţie de urît?”.[7] Improvizaţia de provocare intră şi în sumarul volumului O primăvară. Cîntece[8], dar epurată de acest distih prea ofensiv. Nu ştiu cine ar fi rezistat şi nici dacă vreo rezistenţă, cît de firavă, ar fi fost gest cavaleresc. Iosif, în orice caz, nu rezistă, dar această parte delicat de naivă şi de pură a idilei n-ar trebui considerată neapărat lucrătură de păianjen malefic.[9] Ca poetă, Natalia e epigon de-al lui Iosif şi-i de admis că-l va fi admirat pînă la confuzie (plus flatarea de a fi iubită de o glorie). În orice caz, idila ia repede de tot curs burghez şi liniştit: se căsătoresc în 1904 şi li se naşte, în 1905, Corina, fetiţa care va înduioşa întreaga lume literară prin moartea ei (în timpul unui bombardament asupra Bucureştiului, în primul război) şi care-i stîrneşte mamei un mic ciclu de duioşii. Numai că între cei doi va fi fost mare diferenţă de energie vitală, de vreme ce Natalia e silită a recunoaşte că „faţă de dînsul, nu aveam niciodată

BDD-A23570 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:10:28 UTC)

impresia că sunt cu un bărbat; aveam paza ce trebuie s-o ai în fața naivității şi fragilității unui suflet de copil".[10] Nu-ncape vorbă că Iosif suplinea acest deficit prin cult declarat: „Tu, pentru mine, eşti altar, Helianta! Aş sta în genunchi lîngă tine, şi m-aş uita la tine cu evlavie, nemişcat o eternitate".[11] Desigur că rolul de icoană strict (oricît de aprig) adorată nu e destul într-o căsnicie şi tocmai adorația aceasta a lui Iosif, cam excesiv religioasă şi deficitar senzuală, devine premisa favorabilă pentru succesul irumperii impetuoase a lui Anghel. Cît despre Natalia, ea se aşează singură la o intersecție fatală şi în mijlocul a două şantaje sentimentale patetice (vor fi fost): „Doi călători – veniau pe drumuri opuse – şi m-au întîlnit în calea lor. Din două lumi deosebite veneau, şi fiecare m-a îmbiat, m-a rugat, îngenunchind, plîngînd, amenințînd că moare – dacă nu-l urmez".[12] Normal că Natalia, suflet bun, i-a urmat pe amîndoi, crezînd că face operă de caritate, nu de fatalitate. Pe primul l-a urmat din sentimente suave, dar preponderent compătimitoare: „Cel dintîi care a sosit, era trist, melancolic, bolnav, şi aşa de blînd şi sfînt, încît mi-am zis, că nu-i un om... avea în glas şi în privire – bunătatea lui Isus!"[13] (îi şi zice în romanul rememorării „Steluță"). Celălalt (numit Fulga) e, firește, contrariul: dominator, imperativ, năvalnic, adevărat haiduc de iatac: „Te vreau, şi te am...Te chem... şi te supui! /.../ Fac ce vreau din tine. Oricît nu vrei tu. Şi, tare-s mulțămit!... Da, oricît n-ai vrea tu, sunt un mag, şi te alung, ori te rechem cînd vreau, aprind şi sting luminile tale albastre, le gătesc cu lacrimi, le usuc cu sărutări, şi tu crezi că poți să fugi de mine?".[14] Nu era chip, într-adevăr. Anghel s-a înşelat, însă, crezînd că poate juca în macho-ul absolut fără plată – şi, mai ales, fără adversar. Natalia era şi ea o Carmen.

Ce-a ieşit din împreunarea celor două temperamente (se căsătoresc în 1911, la un an după divorțul de Iosif) e un film de pandalii şi istericale, de explozii senzuale şi de nervi deopotrivă; un film pentru distracția cartierului. Patimă în cel mai violent, mai epic şi mai clamoros stil, nebunie curată în doi, după însăşi descripția Nataliei: „Ce sfîşieri, ce urlete desnădăjduite, cînd pe umărul unuia, cînd pe-al celuilalt, ce amestec de ură şi adorare în viața mea cu Fulga, ce porniri furibunde şi reveniri însvăpăiate, zbucium, înverşunare, lirism şi delir, ce luptă, ce blestem".[15] Romantism tensionat de dragoste-ură, bun, desigur, de literatură (Natalia ar merita un film, dacă am avea o actriță atît de fatală), dar nu prea potrivit la căsnicie, recunoaşte singură: „E cea mai nenorocită căsnicie!... Suntem doi întemnițați, doi osîndiți, doi duşmani, doi...nenorociți! Prin casa noastră, se abat vîrtejuri, furtuni, uragane, taifunuri, şi rămîn dezastre morale, fizice şi materiale! Rămînem bolnavi, deprimați, stupidificați, şi tot ce e mai fragil în casă, se preface în cioburi".[16] Literal. E drept că Anghel era cam turbat şi nu ştiu zău cine ar fi scos-o la capăt cu el. Mai ales că era turbare progresivă, gradată, care nu ezita în fața niciunei violențe. Gelos clinic, făcea sechestru de persoane cu Natalia: „La început, mă încuia în odaie, îşi lua cheia şi se retrăgea la lucru. Nu lăsa pe nimeni

BDD-A23570 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:10:28 UTC)

să pătrundă pînă la mine".[17] Viața zilnică trebuie să fi fost un iad (cu interesante reprize de compensare, desigur); cel puțin așa reiese de la Natalia: „Stătea încruntat la masă, îmi vorbia cu brutalitate, îmi dădea ordine, nimic nu-l mulțumia, mă ironiza, şi la ripostările mele, îmi răspundea: haide, marş sau mă înjura ca un surugiu".[18] Unele scene sînt, totuşi, de un naturalism excesiv, chiar şi pentru un pasional ciclotimic; sclipeşte în ele nu doar perversiunea, ci şi nebunia; căci iată ce rezultă după o ceartă la masă, cînd Natalia a fugit în dormitor, cu Anghel după ea, fireşte: „M-a tras, m-a întors, m-a sucit, m-a chinuit, ca să revin la masă... Eu n-am vrut. Atunci, m-a împins jos, cu saltea cu tot, şi a turnat peste mine o cofă cu apă. Eu totuşi nu m-am sculat. S-a dus furios, a luat cutia cu cremă neagră de ghete, şi m-a uns pe toată fața /.../ În aceste momente, găsia de cuviință să mă întrebe dacă-l iubesc!... /.../ Fără veste, mă treziam cu o palmă peste ochi, sau se repezea, şi mă strîngea de gît, cu furie de nebun".[19] Ce-i drept, şi Anghel era victimă a propriei patimi, una de nestăpînit şi care era oricînd dispusă să spargă uşile. Asta se întîmplă chiar aşa, literal, nu doar ca figură de intensitate a sentimentului, ca-n versul lui Pablo Neruda („am intrat la tine dărîmînd uşa"); Anghel o dărîmă de-adevăratelea, tot după o ceartă (se vede că aceste certuri serveau de catalizator senzual), fireşte, şi tot după o retragere a Nataliei: „Strică uşa, i-am răspuns, închipuindu-mi că lucrul acesta e cu neputință. Fulga a stricat uşa, pătrunzînd în odaia mea. A căzut în genunchi, mi-a îmbrățişat picioarele, şi a plîns cu zbuciume".[20] Plînsul cu „zbuciume" şi scenele tari, de şantaj absolut, sînt specialitatea lui Anghel. Iată una, relatată de menajera lui Anghel, venită în disperare peste Natalia (e drept, după o ceartă mai gravă, căci Natalia îl surprinsese petrecînd într-un restaurant cu o mai veche amică; e de prisos să mai spunem că la restaurantul respectiv a condus-o chiar Iosif, cu speranța că o va întoarce din hotărîre; şi nu era departe): „De o săptămînă întreagă nu mănîncă, nu doarme şi plînge cu hohote. Azi, din zori, de cînd se trudeşte cu un revolver, îl încarcă, îl descarcă, îl încearcă la inimă, la tîmplă".[21] Teatru mare, desigur, dar teatru de sinceritate, căci Anghel era efectiv drogat, nu doar obsedat, şi făcea repede sevraj: „Un singur lucru îmi stă ca un cuiu în cap – şi acela eşti tu. Mă doare, şi sufăr, şi ador suferința asta, cum adoră un opioman răul de care moare".[22] Delicatul poet, consacrat florilor, avea reprize grobiene şi vedea singur, dar degeaba, că-l apucă toate nevricalele şi patimile cînd se gîndeşte la Natalia. Dar baremi el se închipuie ca sinteză de contrarii şi sfîşieri – şi probabil că trăia oximoronic toată aventura: „Cînd îmi amintesc de tine, eu sunt ca un înger cu picioarele de faun, sunt o brută cu imaculate aripi de serafimi!".[23] Cum se petreceau lucrurile în starea de serafim nu prea ştim, dar în starea de brută era capabil de orice, inclusiv de canibalism erotic (traducere concretă a unei mari metafore de iubire, desigur): „Vedeți, cicatricea dela mîna stîngă! De-aici a muşcat el o bucată de carne vie!"[24], îi spune Helianta (alis Natalia, pacientă în spital după sparatoria

BDD-A23570 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:10:28 UTC)

lui Anghel) doctoriței R. În orice caz, amenințările cu moartea erau declarație frecventă – şi fervență nu mai puțin – de amor definitiv: „de atîtea ori îmi spusese, să nu mă gîndesc vreodată că aş putea rămîne în libertate, fiindcă el era gata să vie după mine, şi să mă omoare!”.[25] Porniri siciliene Anghel avea din belşug; nu mai puțin rezolut spaniole, făcîndu-şi faimă de provocator la duele (tîrgul ăsta i-l propune şi lui Iosif, cînd îi mărturiseşte că e îndrăgostit de nevastă-sa, urmînd ca Natalia să rămînă „celui care va supraviețui”;[26] iar în toiul bîrfelor de după divorțul de Iosif, „a provocat la duel doi inşi odată”, pentru o notiță maliționasă[27]; noroc doar că provocații şi-au cerut iertare). Nu se poate zice însă că Natalia nu dădea motiv de explozie şi geloziei lui Anghel, nu doar patimilor senzuale incontrolabile şi ieşirilor isterice tot aşa de necontrolabile; căci după divorț făcuse dependență de Iosif, pe care trebuia să-l vadă zilnic: „dacă nu vedeam o zi pe Steluța, mi se răceau extremitățile picioarelor şi mîinilor, şi simțiam că asta înseamnă moartea”.[28] Va fi fost Iosif rival suav şi cam evanescent cîtă vreme era soțul Nataliei, dar devine rival redutabil după despărțire şi de-a dreptul imbatabil după moarte. Pînă la urmă, soluția trebuia să fie tot radicală: pistolul. O nuvelă iute despre incident şi urmările lui dramatice face G. Călinescu în Istorie.[29] Deşi veşnic provocator la duele, Anghel a fost nevoit să împrumute pentru asta pistolul lui Minulescu, cauzîndu-i apoi acestuia remuşcări.[30] Făcînd regie romantică de dramă, Anghel trage mai întîi în Natalia, dar n-o nimereşte decît în coapsă. Se vede că nu doar Anghel, ci şi pistolul era psihanalizabil şi avea aceeaşi obsesie. Ultimul gest e de galanterie impresionantă: „Ritul şi felul – după care aş dori să-mi dorm ultimul somn, - ar fi cel al iubirii în brațele tale!”.[31] Dacă moartea e, cum zice Graham Greene, „o dovadă de sinceritate”, Anghel a dat-o. Iar Natalia va rămîne „beneficiara” acestor drame, măcar că a treia ei căsătorie (cu Ioan Gh. Savin, profesor la Facultatea de teologie din Chişinău)[32] pare să fi fost una liniştită. Dar şi viața ei a devenit una anonimă; un lung anonimat, ca al multor poete ale vremii (născută în 1882, la Buciumeni, Galați, moare în 1962, la Tecuci); poate al ei şi stigmatizat pe nedrept de dramele în care a fost protagonistă.

Iureşul acesta erotic, întins pe vreo zece ani buni, a condiționat, firește, definitiv şi literatura Nataliei. Nu numai Helianta, carte de explicații anume dedicată, se trage din peripețiile celebrului triunghi, dar şi Legenda[33] procesează – doar că alegoric – acelaşi material epic, ridicat acum la simbolic şi lirico-feeric. Literatura Nataliei devine, după isprăvile amoroase, una explicativă, justificativă, încercînd să exorcizeze o conştiință vinovată – sau pe care o țineau alții vinovată. Nu va fi fost uşor, cu toată bravada - şi bravura - Nataliei: „Simt o plăcere diabolică să biruiesc prin disprețul privirilor mele – toată laşitatea omenească, - eu, care duc pe umeri păcatele tuturora, eu care am fost prădată de tinerețea, de energia, de viața mea... ca să rămîn în cel mai dezastruos faliment moral şi material!”[34] E, desigur, şi o

BDD-A23570 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:10:28 UTC)

tendinţă de victimizare aici, de înţeles, la urma urmei, dar e, mai ales, o conştiinţă vinovată care ezită în faţa spovedaniei (de unde şi bravada). Nu doar lunga tăcere dintre evenimente şi carte arată o traumă de vinovăţie, dar şi ezitarea în faţa confesiunii, chiar odată hotărîrea luată. Jumătate cartea e umplută cu rememorări şi consemnări de tot colaterale: o galerie de şcoală, cu eleve, profesoare, şi apoi o galerie de ţară, cu ţărănci şi ţărani pictaţi concret, plus o mică excursie meditativă prin istoria şi soarta lumii. Abia apoi, cînd nu mai era pe unde ocoli, vine la mărturisirile dureroase, la chestiune. Dar şi atunci cu scrupule greu surmontabile: „Aş vrea să-ţi spun povestea /.../ Dar cum au să mă înţeleagă,/ dacă eu nu pot spune tot?/ Sunt amintiri aşa de cumplite/, că-mi înjunghie inima, lacrimile/ mă îneacă şi suferinţa geme/ - nu poate vorbi!”[35] Dar dacă reuşeşte să scandeze scrupulele în versuri înseamnă că, într-un fel, le-a îmblînzit deja. Odată rana atinsă, se poate vorbi, într-adevăr, de „scenariul autentic al unei drame intime trăite alături de Iosif şi Anghel” şi de „adevărul confesiunii”, cum face Livia Grămadă.[36]

Interesantă – mai mult psihologic – e prelucrarea aceloraşi teme (faptele au dispărut în subtextul alegoric) în Legenda, venită la un an după Helianta. Legenda e o alegorie cu feerie, din categoria literaturii cu teză: creştinismul triumfă peste miturile şi legendele păgîne. Dar dezbaterea se duce, în principal, între Legendă, Mit, Cînt şi Viaţă – toate precreştine. Adoratori ai Legendei, frumoasă precum Natalia, Cîntul şi Mitul nu sînt însă decît Iosif şi Anghel mascaţi vag alegoric, după cum se vede din această discuţie între Legenda şi Mitul gelos: „iubirea Cîntului, mă adaugă pe mine însă-mi, îmi dă viaţă şi voioşie... Iubirea ta îmi cere jertfe, mă pradă, mă turbură, mă doare”.[37] Identificarea e de tot transparentă, căci Mitul (Mitif, de!) vorbeşte direct cu citate din Anghel: „nu-nţelegi tu că viaţa e făcută din bucăţi, că ieri şi azi nu se aseamănă, că am uitat tot ce-a fost, că la focul dragostei de-acum amintirile toate au ars”.[38] E ceea ce propagă Anghel în Helianta, luînd-o spre postmodernism: „El susţinea că viaţa e făcută din bucăţi”.[39] Obsesia istoriei de amor e atît de acută încît nu există nici o ambiguitate (darmite confuzie!), căci Mitul practică acelaşi temperament impetuos ca şi Anghel, declarînd radical: „ori te voi învinge, ori voiu muri...”.[40] Şi proferînd aceleaşi ameninţări teribile: „Hm... dar te voiu ucide mai înainte... Crezi tu, că te voiu lăsa o clipă pe lume? Eşti legată de mine, fatalitatea şi nu-mi vei scăpa”.[41] Fantasmele Legendei, dacă nu şi ale Heliantei (dacă nu şi...), merg însă spre reveria unui triunghi amoros de maximă idilitate: „Între tine şi între Cînt eu aş sta ca între doi prieteni, doi tovarăşi, doi fraţi, căci nu-ţi dai seama tu, cîtă înrudire este între noi trei?”.[42] Ba încă şi mai vîrtos, căci, rămînînd „un loc liber” în inimă, Legenda se dăruie Fluturului, în mare beatitudine: „M-ai robit, m-ai absorbit! O, supremă beatitudine de-a putea spune în sfîrşit cuvîntul: iubesc...”[43]. Extazele senzuale sînt intens telegrafiate: „O nu... încă nu... Vreau să mai dureze clipa fermecată... Aş geme... Aş

BDD-A23570 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:10:28 UTC)

plînge cu hohot”.[44] Asta, desigur, în vreme ce Fluturul o iubeşte pe Cicoarea, care şi ea îl iubeşte pe Cînt, care o iubeşte pe Legenda, care-i iubeşte şi pe Mit şi pe Cînt şi pe Flutur, într-o reverie de concupiscenţă maximală: „Ce frumos e simţimîntul de înfrăţire, de iubire fără prihană, fără umbre, fără gelozie, fără patimi... Ce spuneţi voi, nu-i aşa?”[45] Fireşte, toată lumea e de acord cu această perspectivă juisantă a amorului liber şi general; consimte chiar şi Mitul furibund. Alegoria Nataliei e, de fapt, o reverie de amor liber, vis pur de beţie senzuală, fără tulburări morale sau sentimentale. Nu-ncape vorbă că Natalia era o hippie cu anticipaţie.

Ar fi fost şi de mirare ca fatala Natalie să nu dovedească surplus de calinitate şi senzualitate debordantă (bine măcar că a fost aşa; nici nu vreau să mă gîndesc ce dezastre ar fi ieşit dacă ar fi fost frigidă). Structura ei de bombă cu hormoni, de rachetă senzuală, iese la iveală unde te aştepţi mai puţin – şi unde se aşteaptă mai puţin şi Natalia, desigur. Iese la iveală chiar şi într-o carte de căinţă – sau de explicaţii, totuna – cum e Helianta; pledoaria de sine porneşte chiar de la definiţia senzuală a protagonistei: „Sînt pisica mlădioasă şi zburdalnică, ori mînza elegantă şi sprintenă” pentru care „dragostea e legea şi înţelesul creaţiunei”.[46] Scrisul fuge spontan spre reveria senzuală, indiferent de materia sau specia în care se exercită. Pînă şi eseurile (căci altceva nu pot fi) din Amazoana[47] pledează cauza feministă prin reverii senzuale abrupte şi intense, făcînd din năvala amazoanelor o cavalcadă senzuală: „Veniau semeţe şi viteze, dînd pinteni cailor năpraznici, cu tolba de săgeţi pe spate, mînuind lancea şi arcul, în chipul Dianei şi al Minervei – walkirii nesăţioase de cuceriri şi prăzi, invazie de strălucire, furtună ritmică de mişcări îndemînatece şi graţioase, simfonie de chiuituri aţîţătoare de mînii şi patimi...”[48] Veneau, în viziunea Nataliei, la luptă cu tămbălău erotic. Iar lupta dintre Ahile şi Pentesileea devine, fireşte, luptă înfocată de alcov: „Cu ce foc se vor fi luptat!... Cu ce diversitate de simţiminte... Cîte înţelesuri nu vor fi avut fulgerele ochilor, ce descîntece nu vor fi însoţit zborul săgeţilor”.[49] Soarta femeilor e admirată numai pentru Egiptul antic, unde viaţa lor era pură orgie senzuală şi rafinament de salon. În rest, din rău în mai rău, pînă la eternul feminin contemporan cu Natalia şi cultivat de moderni, dar care „înseamnă moliciunea muşchilor, lenea mişcărilor, adormirea voinţei, banalizarea minţii, şi... cultul unui singur instinct”.[50] În atari condiţii de decădere a sosit, desigur, timpul răscoalei, după cum anunţă Natalia: „Păpuşa de lîngă tine se trezeşte, nu mai primeşte rolul de fantoşă trasă de sforile tale, vrea viaţă adevărată, vrea să-şi regăsească energiile pierdute”,[51] energii bune la ambele lupte. Chiar dacă amazoana modernă e „intelectuala”, feminismul Nataliei are mare încărcătură de senzualitate.

Cu atît mai spontan ţîşneşte senzualitatea Nataliei în literatura de dinaintea episoadelor cu vinovăţie, care, oricît va fi fost de sedată, impune totuşi o conduită oarecum moralistă – ori baremi precauţii morale. Cînd nu are astfel de complexe sau încurcături, Natalia frecventează

BDD-A23570 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:10:28 UTC)

direct scriitura orgasmică, trăind reveria pe malul Siretului cu gramatica şi intensitatea unui orgasm veritabil: „Am stat culcată în iarbă, mi-am înfipt mîinile în rădăcinile ei, am simţit contactul lutului cu tot trupul meu plăpînd, cum era pe-atunci, mi-am îngropat picioarele în ţărînă, părul mi se-mprăştiase şi se-ncurcase printre buruieni, şi după ce-am rămas un timp istovită par'că, obosită de-atîtea sunete şi culori, am tresărit deodată".[52] Scriitoarele de orgasme de azi n-au nici pe departe concizia şi intensitatea Nataliei; ce să mai vorbim de capacitatea sugestivă a discreţiei! Fireşte, Nataliei nu i-a scăpat propriul temperament, chiar dacă pretinde că şi-a luat impetuozitatea senzuală de la Siret şi că e un fel de stihie slobozită în lume: „sîngelui meu i-ai împrumutat clocotirea năvalnică a valurilor tale, şi mi-ai ursit ca vijelia patimilor să rupă zăgazurile toate, cum tu le rupi – însă tot mai larg şi mai liber să-mi cuceresc drumul".[53] Oricum, asemenea motivaţie de temperament e un bun temei pentru a practica etica naturii, cu libertăţile garantate de ea: „viaţa era prea abundentă în mine, şi-şi cerea drepturile ei".[54] Drepturi care, fireşte, i-au fost acordate. Deşi cu neplăcute urmări. Asta pentru că etica naturală vine în conflict cu etica de societate şi obligă la complicaţii şi nesinceritãţi pentru a putea fi, totuşi, cît de cît, profesată: „Viaţa? Ce stranie întreţăsare de robie, minciună şi suferinţi!... Minţi ca să poţi trăi, iubeşti ca să poţi uita ce-ai iubit, şi, iarăşi, minţi ca să poţi iubi!"[55] Altminteri, Natalia are privirea electrizată de senzualitate şi exersează cu intensitate pe detalii: „Să mă crezi: are cele mai frumoase mîini pe cari le-am putut vedea vreodată. Degete ideale, parc-ar fi sculptate în marmoră. Nu-i de mirare, că în orice mişcare a lor, are atîta graţie! E o plăcere să-l vezi apucînd linguriţa cu dulceaţă sau ridicînd la gură ceşcuţa cu cafea".[56] Natalia are întotdeauna privirea aprinsă, iradiată şi iradiantă deopotrivă. E ceea ce se vede şi din prozele de observaţie sau de caracterologie.

Cu poezia trebuie să fi fost însă o greşeală de închipuire (de nu va fi fost pe jumătate vina lui Iosif, admirator a toate cele ce ţineau de Natalia). E. Lovinescu are dreptate s-o înscrie „în competiţia lipsei de originalitate a poeteselor sămănătoriste"[57], admiţîndu-i doar că „a înjghebat mici expansiuni sentimentale"[58] cu materialul sămănătorist tipic şi deja uzat. Nimeni apoi nu-i mai spune o vorbă bună. Pentru Const. Ciopraga, „cîntecele şi confesiunile din O primăvară", „saturate de idilism", „se confundă cu producţiile analoage din epocă"[59]; iar pentru Al. Piru e şi mai rău, căci, zice el, „nimic nu se poate reţine din cîntecele acesteia din O primăvară".[60] (Din păcate, cam aşa e). Doar Victor Durnea ce-i mai acordă „o anume sensibilitate lirică, ingenuă" ce „se întrevede /.../ în recuperarea unor trăiri ale copilăriei şi adolescenţei"[61], dar şi asta mai mult pentru proză.

Poeziile sînt copilăroase (cu majoritatea Natalia ar fi pierdut şi la competiţia cu sămănătoristele), semn că vor fi fost din perioada liceului. Iată cum sună Liceul bacovian în varianta Nataliei, intitulată În clas: „Mă uit cu dor/ Prin geam afară,/ Urmînd în zbor/ Pe raza

BDD-A23570 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:10:28 UTC)

clară,/ O rîndunea.//...// Frumos, frumos.../ Copaci în floare.../ Şi-un crîng umbros.../ Glas de izvoare.../ Ce vis!...ce chin!...// Tot minus, plus/ Scade şi-adună.../ Dar iată! – sus/ Un clopot sună!.../ Ah! Ce divin!...". Dacă ar fi reuşit să chiulească, Natalia ar fi chiulit tot pentru sămănătorism. Dar măcar, cum poate, vine în întîmpinarea biografismului de mai tîrziu; căci asta versifică ea obişnuit, momente prin care trece, secvenţe de viaţă. Cum e drumul cu trenul: „Aleargă trenul ca în sbor/ Ţipînd izbeşte-n întuneric,/ Răsar scîntei, răsar cu spor/ Scîntei şi fum – un nor feeric" (Aleargă trenul...). Fireşte că feeria e cu cenzură sămănătoristă în final, căci toată frenezia de abur şi fier nu duce decît la înstrăinare. Mai concret biografistă e Isprăvi, poezie de mamă încîntată: „Îmi semănasem flori, s-avem grădină/ Cu maci, rozete şi zorele./ Mă mir! E linişte-n casă! O fi-adormit?/ Aş, da de unde!.../ Priviţi! La flori cu grămada culege tignit./ Şi cum s-ascunde!/ O prind cu buzunarul, mîna plină:/ Culeze Coca focicele". Tăticii aşa de încîntaţi vor veni abia mai tîrziu, odată cu Cărtărescu, şi vor da buzna doar odată cu Dan Coman, Marius Ianuş, Robert Şerban ş.a. Pînă atunci, afectele astea de trandreţe şi încîntare erau strict pentru mămici. Dar nu-i alta topirea de drag la Natalia decît la Dan Coman, bunăoară. De regimul biografist ţin şi poemele cu grijă de Iosif (nu numai provocarea din Unui poet), Natalia făcînd un fel de poezie curativă („utilitara" de azi a lui Adrian Urmanov): „Obosit păşeşti şi capul trist ţi-l legeni între umeri,/ Parc-ai fi bătrîn şi anii tot ţi-i depeni şi ţi-i numeri/...// Ce te laşi bătut de gînduri?" etc. (Cîntăreţului). Tot terapie face şi în Nu mai fii trist: „Nu mai fii trist, ci uită lumea-ntreagă./ Grăbit cînd tragi zăvorul uşii tale,/ Un colţ de raiu ţi se deschide-n faţă,/ Şi-n urmă tot pămîntul se prăvale.// Şi-n raiu... un înger cu ochi mari, albaştri -/ Ce fericiţi oglinda lor ne-arată -/ Ce gungurit! Şi cum dă din mînuţe:/ Trăgînd la tine-ar vrea să-ngîne: tată!" Ca poetă, Natalia pare preocupată mereu de Iosif, dîndu-i tot felul de întăritoare. Aşa se întîmplă şi în prelucrarea după Alfred de Musset, Noaptea de maiu, cînd Muza vrea să-l trezească pe poetul veşnic depresiv. Şi nu-l trezeşte doar cu inspiraţii, ci cu îndemnuri mult mai carnale: „Poete, ia-ţi harfa şi dă-mi o sărutare!". N-a fost însă chip, căci deprimarea lui Iosif era structurală. Dar că Natalia şi-a propus lirism de solicitudine nu e îndoială.

Sigur că mai cîntă şi pentru/de inima ei. Florile erau ofertă sămănătoristă obligatorie, aşa încît le cultivă şi Natalia. Florile ei sînt, însă, strict alegorice, şi nu trebuie suspectate de vreo contaminare cu grădina lui Anghel. Ca poetă, Natalia e numai eleva lui Iosif (fără lirică de haiduci însă): efuziuni de sentiment, creioane de stări, mici biografii alegorice. Cum sînt cele dedicate florilor, toate „simbol" al frumuseţii trecătoare: „De colbul drumului bătută,/ Jeleşti, sărmană floricică;/ O rază nu te mai sărută,/ Un strop de rouă nu-ţi mai pică.// Podoaba darurilor tale/ Trecută-i făr' de mîngîiere;/ S-au stins culorile-n petale,/ Mireazma sufletului piere" (Unei flori). Angoase juste, desigur, la o femeie frumoasă. Iar cum viaţa frumuseţii e

BDD-A23570 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:10:28 UTC)

scurtă, se impune numaidecît etica lui carpe diem: „Curînd veni-va iarna!/ dar cît e primăvară,/ Ia-mi mîna, hai să mergem/ Mereu, mereu!/ Să strîngem/ Din toate-un strop de miere" (Chemare). Simbolurile „cîntării" şi „cîntăreţului" au şi ele parte de alegoriile lor; preferată e ciocîrlia, invidiată de tot codrul (alegoreză subită, desigur): „Adînc în codru, pe o cracă,/ Îşi drege glasu-ncetişor,/ Dar mii de paseri vor s-o-ntreacă/ Şi-şi rîd în ciripitul lor.//...// Nici nu le-ascultă, nici nu-i pasă,/ Mereu cîntînd c-un dos nespus,/ S-avîntă-n sfere şi le lasă,/ Se-nnalţă tot mai sus, mai sus..." (Cîntăreaţa). Crezul cîntăreţei e pe fond romantic, cu jertfe din sine, doar că transformat în concurenţă: „Să-mi rump bucăţi din suflet, să cînt, să cînt, să cînt,/ Să nu mă-ntreacă nimeni în cer şi pe pămînt" (Visînd). Nu puteau, fireşte, lipsi reveriile de natură, traduse în suavităţi de o naivitate eclatantă: „Viorica e mireasă,/ Toporaşu-i este mire -/ E pornită nuntă-aleasă/ Printre verzi de iarbă fire" (Nuntă). Diafane mai toate (fie ele cum or fi), poeziile Nataliei sînt scrise cu alt temperament decît cel propriu, de vulcan senzual în erupţie incontrolabilă; se vede că Natalia le-a scris cu temperamentul lui Iosif, nu cu al ei. Natalia e un Iosif feminin (şi mai feminin adică), inaugurînd seria poetelor care reproduc poezia soţilor (şi-n care se vor înscrie apoi Claudia Millian, Agatha Grigorescu şi alte neveste). Dar cît a mai rămas neconsumat în viaţă din acest temperament cu aprindere senzuală instantanee apare - ce-i drept, doar din loc în loc - în proză. Mare păcat că Natalia nu s-a folosit de el şi în poezie. Dintre toate poetele noastre ar fi fost cel mai în drept să scrie o poezie de mantis religiosa.

O editură isteaţă îi poate transforma oricînd viaţa într-un brand de succes, chiar dacă literatura ei e ca şi inexistentă. Cu o banderolă adecvată, succesul Nataliei e sigur. În fond, cîte succesuri (dacă mă pot folosi de această inovaţie) nu s-au bazat pe mai puţine merite şi virtuţi (inclusiv literare)?!

Note

[1] Natalia Negru, *Helianta. Două vieţi stinse*. Mărturisiri, Bucureşti, Editura Viaţa Românească, 1921, p. 215.
[2] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,* Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Ediţie şi prefaţă de Al. Piru, Bucureşti, Editura Minerva, 1982, p. 691.
[3] Natalia Negru, *op. cit.,* p. 209. Cînd Anghel vine după ea, la Paris, unde fugise, după primul divorţ, de bîrfele care vuiau în tîrg, îi reproşează direct acest comportament de actori indiscreţi: „Şi de ce nu aveţi bărbăţia de a vă stăpîni, de a nu vă da în spectacol, şi de a nu provoca lumea, să se preocupe atît de voi, şi mai ales... de mine!", p. 198.
[4] Şerban Cioculescu, *Itinerar critic* (I), Bucureşti, Editura Eminescu, 1973, p. 156. Mult mai dur cu Natalia se face el în *Itinerar critic, II,* Bucureşti, Editura Eminescu, 1976, cu prilejul publicării corespondenţei dintre cei trei (şi alţii) de către Horia Oprescu. Aici nu ezită să se întrebe (p. 261) „cum de au putut cei doi poeţi să presupună *suflet* unei fetişcane drăguţe şi apoi aceleiaşi femei frumoase?". Iosif îi rezultă în continuare naiv, Anghel prea predispus la plăceri, dar Natalia devine o mondenă meschină absolut şi o carieristă fără jenă: „Personal cred că nu demonia reală a lui Anghel a cucerit-o, ci înşelătoarele perspective de viaţă mai bună, de mondenitate şi de afirmaţie literară, graţie mai pozitivului poet al florilor, deloc fantezist în rostuirea vieţii sale. Dovada? Elegantele ei toalete" plătite, presupune Cioculescu, de Anghel (p. 260). Fie şi aşa, deşi nu cred.
[5] *Itinerar,* I, ibidem.

BDD-A23570 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:10:28 UTC)

[6] Idem, p. 154.
[7] Idem. P. 155.
[8] Bucureşti, Editura Minerva, 1909. E ediţia din care vom cita.
[9] „Păianjenul îşi ţinea însă prada", zice Cioculescu, op. cit., p. 156.
[10] Natalia Negru, *Helianta…,* p. 169.
[11] Idem, p. 126.
[12] Idem, p. 124.
[13] Idem, ibidem.
[14] Idem, p. 136.
[15] Idem, p. 222.
[16] Idem, pp. 204-205.
[17] Idem, p. 205.
[18] Idem, ibidem.
[19] Idem, pp. 206-207.
[20] Idem, p. 157.
[21] Idem, p. 186.
[22] Idem, p. 156.
[23] Idem, p. 158.
[24] Idem, p. 211.
[25] Idem, p. 193.
[26] Idem, p. 152.
[27] Idem, p. 210.
[28] Idem, p. 180.
[29] G. Călinescu, *op. cit.*, p. 691.
[30] Claudia Millian, *Despre Ion Minulescu,* Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968, p. 95.
[31] Natalia Negru, *Helianta..,* p. 224.
[32] Victor Durnea, *Dicţionarul general al literaturii române, L-O,* Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2005, p. 591.
[33] *Legenda.* Poem dramatic, Bucureşti, Editura Casa Şcoalelor, 1922. (Ce tristă soartă au unele cărţi. Paginile exemplarului citit de noi n-au fost tăiate, iată, aproape o sută de ani).
[34] Natalia Negru, *Helianta...,* pp. 44-45.
[35] Idem, p. 122.
[36] *Dicţionarul Scriitorilor români, M-Q,* Bucureşti, Editura Albatros, 2001, p. 429.
[37] *Legenda,* ed. cit., p. 20.
[38] Idem, p. 21.
[39] Natalia Negru, *Helianta...,* p. 171.
[40] Natalia Negru, *Legenda,* p. 22.
[41] Idem, p. 41.
[42] Idem, p. 21.
[43] Idem, p. 32.
[44] Idem, p. 61.
[45] Idem, p. 66.
[46] *Helianta...,* p. 13.
[47] *Amazoana. Femeia prin veacuri,* Bucureşti, Editura Adevărul, /f.a./ (1925).
[48] Natalia Negru, *op. cit.,* p. 4.
[49] Idem, ibidem.
[50] Idem, p. 12.
[51] Idem, p. 14.
[52] Povestirea „Siretului", din vol. *Mărturisiri.* Nuvele, Bucureşti, Editura Institutului „Flacăra", /f.a./ (1913), p. 6. Carte norocoasă, căci, spre deosebire de *Legenda*, a mai avut un cititor, după cum scrie pe cop. III: *Citită de Ghidiu Iosif anul III A Şcoala Medie tehnică Metalurgică, Tîrgu Mureş, 12 – XII – 1952.*
[53] Idem, p. 12.
[54] Idem, p. 10.
[55] Idem, p. 26.
[56] Idem, p. 16.
[57] E. Lovinescu, *Scrieri*, IV, *Istoria literaturii române contemporane,* Ediţie de Eugen Simion, Bucureşti, Editura Minerva, 1973, p. 404.
[58] Idem, p. 405.
[59] *Literatura română între 1900 şi 1918,* Iaşi, Editura Junimea, 1970, p. 214.
[60] Al. Piru, *Istoria literaturii române de la început pînă azi,* Bucureşti, Editura Univers, 1981, p. 205.
[61] *Dicţionarul general…,* p. 591.

BDD-A23570 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:10:28 UTC)